

**ФРИЦЬКИЙ
Ігор Олегович** –
член-кореспондент НАН
України, завідувач кафедри
фізичної хімії Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Шановний Анатолію Глібовичу!

Шановні учасники Загальних зборів!

У звітній доповіді президента НАН України, яку я пропоную схвалити, було зазначено, що вирішення проблеми, пов'язаної із залученням до Академії талановитої молоді, значною мірою залежить від подальшого розвитку інтеграції академічної науки з освітянською сферою.

Поєднання науково-дослідної діяльності та освітнього процесу є фундаментальним принципом розвитку провідних університетів і наукових академій у всьому світі і, зокрема, Національної академії наук України від самого моменту її заснування. Впродовж багатьох десятиліть співпраці склалися різноманітні форми взаємодії академічної та університетської науки. Найважливіші серед них – це спільні науково-навчальні структури; спільні дослідницькі проекти; спільні публікації та видавнича діяльність; спільні науково-організаційні заходи та взаємодія в експертному середовищі.

Мережа спільних з НАН України науково-навчальних структур у закладах вищої освіти охоплює, зокрема, відділення цільової підготовки, науково-навчальні центри, спільні науково-дослідні й навчально-наукові лабораторії та кафедри. Станом на 2023 р. налічувалося 209 таких структур.

Особливо хотів би відзначити успішну роботу відділень цільової підготовки в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та Національному університеті «Львівська політехніка».

Відділення цільової підготовки Київського національного університету імені Тараса Шевченка при Національній академії наук України було створено ще в 1987 р. за ініціативою

академіка НАН України Б.Є. Патона, і відтоді воно не припиняло свою діяльність, навіть після початку повномасштабної агресії РФ. Незважаючи на всі труднощі воєнного часу, Відділення успішно продовжує здійснювати цільову підготовку висококваліфікованих наукових кадрів для установ НАН України. При цьому більш як 120 співробітників Академії викладають у Київському університеті, беруть участь у середньому в 10 науково-дослідних проєктах щороку. Викладачі Відділення є керівниками кваліфікаційних робіт, а студенти проходять навчальну, виробничу та переддипломну практику в установах НАН України.

Однак з метою підвищення ефективності роботи відділень цільової підготовки доцільно подумати про розширення їхніх видів діяльності. Було б добре, щоб провідні науковці НАН України виступали з доповідями про сучасні напрями досліджень, які розвиваються в їхніх інститутах. Можна було б започаткувати спільні наукові семінари з широкою участю студентів, а для студентів молодших курсів варто було б організувати ознайомчу практику в установах Академії. У цьому контексті корисним може виявитися досвід університетів багатьох країн Євросоюзу, які останнім часом поширили практику створення так званих центрів досконалості. Перший такий центр в Україні планується відкрити в Львівському національному університеті імені Івана Франка.

З року в рік зростає кількість проєктів, у яких разом беруть участь науковці Академії та дослідники з університетів. У 2023 р. виконувалося 130 таких спільних проєктів, у тому числі міжнародних, білатеральних і тих, що фінансуються Національним фондом досліджень України. До виконання таких спільних проєктів слід залучати більше молоді, а при подачі заявок на міжнародні конкурси — партнерів з індустріального сектору.

Останнім часом усе помітнішу роль у проведеному спільних наукових досліджень стали відігравати центри колективного користування. Однак їхній потенціал використовують далеко не повністю. Слід інтенсифікувати їхню

роботу, активніше інформувати заклади вищої освіти про послуги, які вони надають, а університетських науковців більшою мірою орієнтувати на виконання своїх робіт у центрах колективного користування.

Посилення інтеграції академічної та університетської науки позитивно впливає й на публікаційну активність. Так, за даними наукометричної бази Scopus, частка публікацій вчених НАН України у співавторстві з провідними закладами вищої освіти сумарно перевищує 20 % загальної кількості статей установ Академії (найбільше спільних статей з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка — 10,7 %), а частка публікацій науковців провідних університетів України у співавторстві з установами Академії сягає 20—25 % (найбільше спільних публікацій у НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» — 24,5 %). Багато це чи мало? Однозначно потрібно, щоб було більше таких спільних публікацій, особливо в престижних високорейтингових фахових журналах.

Виклики воєнного часу загострили старі проблеми, які існують ще з радянських часів, і призвели до появи нових бар'єрів на шляху до академічно-університетської інтеграції. Насамперед хотів би звернути увагу на проблему нестачі кадрів — постійне скорочення чисельності науковців у закладах вищої освіти значно посилюється в останні 5 років. Найближчим часом ситуація може лише погіршитися через зменшення кількості випускників загальноосвітніх середніх шкіл і, як наслідок, скорочення набору до закладів вищої освіти.

Специфічною для України проблемою є надмірна академічна завантаженість викладачів, що нерідко не дає їм можливості повноцінно займатися науковою роботою. У цьому контексті показовим є законопроект № 9600 «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти», який передбачає загальне зменшення навчального навантаження викладачів та врахування в ньому наукової роботи. Прийняття такого закону могло б змінити ситуацію на краще.

Які ж можуть бути шляхи для посилення інтеграції академічної та університетської науки? Крім уже зазначених вище, можна виокремити такі перспективи та запропонувати нові форми взаємодії:

1) *Створення спільних освітньо-наукових програм підготовки докторів філософії.* Такий підхід дозволить подолати конкуренцію у залученні випускників до аспірантури, а для здобувачів освіти відкриє ширші можливості для оволодіння новітніми методами досліджень, розширить доступ до сучасного обладнання та створить більш привабливі кар'єрні перспективи.

2) *Розширення можливостей постдокторантури.* Останніми роками в Академії було започатковано інститут постдоків. Очевидно, що ця можливість поки що використовується не повною мірою. Потрібно активніше залучати молодих вчених з університетів до постдокторантури в НАН України.

3) *Поглиблення інтеграції установ НАН України, закладів вищої освіти та бізнесу.* У цьому плані корисним є досвід країн ЄС, де постійно наголошують на необхідності розвитку відносин у тріаді університет — НДІ — промислове виробництво. Інтеграція закладів

вищої освіти та академічних інститутів лише виграла б від залучення до співпраці партнерів з індустрії.

4) *Посилення профорієнтаційної роботи та популяризації науки серед студентів.* Слід враховувати, що головною цільовою групою для академічних інститутів є студентство, насамперед студенти молодших курсів. Тут варто особливо підкреслити, що за останні роки студентська спільнота істотно змінилася, і деякі з традиційних каналів та форматів донесення інформації до цієї цільової групи виявляються вже неефективними. Пошук нових форм комунікації із сучасним студентством з боку академічної спільноти є серйозним викликом, що потребує якнайскорішого вирішення.

Формування в Україні сучасної ефективної системи інтелектуальної діяльності, здатної забезпечити як поступальний розвиток галузей економіки, пов'язаних із впровадженням наукомістких технологій, так і масову підготовку для них кваліфікованих кадрів, можливе лише за умови постійного поглиблення співпраці академічної науки з наукою університетською та з вищою освітою загалом.

Дякую за увагу!

Igor O. Fritsky

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1092-8035>

PROSPECTS FOR INTEGRATION OF ACADEMIC
AND UNIVERSITY SCIENCE IN THE CONTEXT OF CURRENT CHALLENGES

Speech at the session of the General Meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine on April 24, 2024

Cite this article: Fritsky I.O. Prospects for integration of academic and university science in the context of current challenges. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2024. (5): 55–57. <https://doi.org/10.15407/visn2024.05.055>